

OPET SE SEVER PITA

Konačnu odluku o uklonjanju blokada puteva na severu Kosova, koje je srpsko stanovništvo postavilo posle pokušaja kosovskog premijera Hašima Tačija da na silu preuzme granične prelaze Jarinje i Brnjak (Gate 1 i Gate 31 prema međunarodnoj terminologiji) doneta je od strane lokalnih Srba. Tako je Sporazum KFOR-a (međunarodne mirovne snage koje se na Kosovu nalaze od 1999. godine na osnovu Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija) na koji su pristali Beograd i Priština morao da sačeka "potvrdu" lokalnih Srba da bi počeo da se sprovodi. Na ovaj način su Srbi sa severa Kosova pokazali Beogradu, Prištini i međunarodnoj zajednici da se više nijedna odluka koja se tiče njihove sudbine ne može doneti bez njih. Kratko rečeno, Srbi sa severa Kosova vratili su se tokom krize koja je izbila na Kosovu na političku pozornicu. Oni su jedini dobitnici sukoba koji ruku na srce, nisu sami izazvali, niti su ga tražili.

Sukobi na severu Kosova koji su lako mogli da prerastu u novi rat, koji bi destabilizovao čitav region, privremeno su zaustavljeni Sporazumom koji je KFOR postigao sa Beogradom i Prištinom. Prema ovom Sporazumu predviđeno je da će KFOR kontrolisati prelaze Jarinje i Brnjak najmanje do 15. septembra.

Očekuje se da će do tada pregovarači iz Beograda i Prištine postići dogovor u vezi sa carinskim pečatima Kosova. Nema sumnje da će ova dva prelaza KFOR kontrolisati i posle 15. septembra ukoliko Beograd i Priština ne postignu dogovor oko carine. Nije moguće zamisliti da će se bez dogovora obe strane carine i policije koje kontroliše Vlada u Prištini, vratiti na prelaze Jarinje i Brnjak, jer bi njihov povratak bez saglasnosti lokalnih Srba izazvao nove sukobe koje međunarodna zajednica ne želi.

Sporazum predstavlja kompromis kojim mogu da budu i zadovoljne i nezadovoljne obe strane. Sastavljen je od deset tačaka, mada u Prištini kažu da ima i jedanaestu tačku koja glasi da ukoliko "ako neka strana sporazum prekrši on je nevažeći".

Ostale tačke Sporazuma su deblokada puteva, održavanje sadašnjeg stanja na prelazima Jarinje i Brnjak, odgovornost Kfor za stanje na prelazima, definisanje prelaza kao po “**principu zatvorenih**” zbog “**bezbednosti i proglašenja ograničene vojne zone**”.

Sporazumom se definiše da je moguće da preko prelaza na Kosovo ulazi “humanitarna pomoć do 3,5 tona ali nakon procene neke nezavisne međunarodne specijalizovane organizacije da postoji potreba za humanitarnu pomoć” kao i da “roba za potrebe Srpske pravoslavne crkve (SPC) može da prođe”. Utvrđena je obaveza KFOR-a da “identifikuje i kontroliše svaku osobu i vozilo” koje ulazi na Kosovo preko prelaza kako bi se utvrdilo “da li ima oružje”. Pored toga, utvrđena je obaveza KFOR-a da omogući “Euleksu i kosovskoj policiji da kontrolišu voz Beograd – Kosovska Mitrovica” kao i da će KFOR “izvršavati operacije kontrole na nezvaničnim graničnim prelazima”.

Sporazum je na prvi pogled tehničkog karaktera. Međutim jasno je da će on imati svoje političke posledice.

Za to su se već pobrinuli i Beograd i Priština tumačeći Sporazum kao svoju pobjedu. Vlada u Prištini je prvo odbila Sporazum, ali je posle pritiska iz međunarodne zajednice kosovski premijer **Hašim Tači** samo dan kasnije objavio da ga prihvata. Kosovski premijer Sporazum tumači kao pobjedu svoje Vlade koja je uspela da odluku o zabrani uvoza robe iz Srbije na teritoriju Kosova sprovede na svim graničnim prelazima računajući Jarinje i Brnjak što nije bio slučaj pre izbijanja krize. Tači očekuje da se na granične prelaze vrate kosovski carinici uz pomoć KFOR-a, a kao poseban uspeh navodi da će kosovska policija ubuduće kontrolisati voz Beograd – Kosovska Mitrovica što do sada nije činila. Ova železnička linija koja povezuje prestonicu Srbije sa najvećim srpskim gradom na Kosovu je u direktnoj nadležnosti preduzeća “Železnice Srbije” koje je vlasništvu srpske države.

Predstavnik Vlade Srbije i srpski pregovarač u razgovorima između Beograda i Prištine **Borko Stefanović** ocenio je da sporazum omogućava Srbiji da “**mirnim putem brani legitimne interese**”. On je obraćajući se građanima na jednoj od barikada na severu Kosova rekao da “**sporazum nije idealan**”, jer je Srbija razgovarala “**u lošim okolnostima**”. Naša reakcija je sprečila kosovskog premijera **Hašima Tačija** da sprovede u delo ono što je naumio”, rekao je Borislav Stefanović.

On je precizirao da je dogovor u vezi sa prelazima Brnjak i Jarinje predviđa da tamo nema albanskih carinika, nema ROSU specijalaca i nema "simbola takozvane države Kosova". "Na prelazu Brnjak će biti policajci kosovske policije iz Zubinog Potoka - 28 Srba i trojica Albanaca", rekao je Stefanović. Nema "takozvane kosovske carine" na ovom prelazu, dogovor koji je postignut je privremenog karaktera i ima pune međunarodne garancije, a na snazi je do 15. septembra, objasnio je on. "Sigurno je da je sporazum sa manjkavostima, ali on osigurava mir", rekao je Stefanović i dodao da je "ovim sporazumom data šansa dogovoru i stabilizaciji na terenu".

Pažljiva analiza Sporazuma pokazuje da su obe strane u pravu. Kosovski premijer je u pravu kada kaže da je njegova vlada uspjela da nametne da se zabrana uvoza robe iz Srbije poštuje na teritoriji čitavog Kosova.

Sporazumom se dozvoljava samo uvoz humanitarne pomoći do 3,5 tone uz potvrdu međunarodnih humanitarnih organizacija kao i nesmetan uvoz robe za potrebe srpske crkve. To znači da komercijalna roba iz Srbije za prodaju neće moći da ulazi na teritoriju Kosova preko ovih prelaza što je do sada bio slučaj.

Međutim, činjenica je da tu odluku neće sprovođivati carinici pod kontrolom Vlade u Prištini i da kosovski premijer neće biti u prilici da zna šta se dešava na ovim prelazima. Tači će još manje biti u prilici da zna šta se dešava na "neformalnim graničnim prelazima" preko kojih se švercuje roba, a koji se pominju u sporazumu. S obzirom da šverc preko ovih prelaza obavljaju zajedno srpski i albanski kriminalci, koji imaju jako dobre kontakte među vođama lokalnih Srba, u Tačijevoj administraciji ali i u KFOR-u pitanje je da li neko uopšte zna šta se dešava na neformalnim prelazima? Poruke kosovskog premijera Tačija o pobjedi i uspostavljanju suvereniteta na čitavoj teritoriji države Kosovo deluju anahrono i upućene su sopstvenim biračima. O kakvom suverenitetu govori Tači kada on kao premijer Kosova ne sme da kroči nogom na teritoriju severa kao ni policajci ili carinici pod kontrolom njegove vlade? Čini se da pričajući o pobjedi kosovski premijer šalje poruku svojim biračima zbog kojih je, kako stvari stoje, pokrenuo rizičnu akciju slanja policijskih specijalaca na sever Kosova. Naime, rejting kosovskog premijera pre izbivanja krize je bio veoma nizak i zaoštavanje odnosa sa Srbijom mu je pomoglo da kosovsku javnost homogenizuje uz svoju vladu. Nema sumnje da bi premijer Tači bitno popravio svoj rejting da je policijska akcija na severu Kosova uspjela.

Pošto nije ostvario cilj, nikakve poruke poput ovih da je njegova Vlada pobedila ne mogu da mu donesu korist. Pritisak opozicije i javnosti će biti tako snažan da će Tači moći da bude zadovoljan ako bude sačuvao rejting koji je imao kada je pokrenuo policijsku akciju.

Da je tako potvrđuje pisanje uglednog prištinskog lista "Koha Ditore". Pozivajući se na izvor iz Kfora, list navodi da je **"Kfor odbio da transportuje carinike na prelaz Brnjak kod Zubinog Potoka"**, uprkos tvrdnjama kosovskog premijera Hašima Tačija da u Brnjaku **"ima službenika kosovske carine"**. **"Međunarodni faktor je u utorak demantovao reči premijera Hašima Tačija koji je nedavno rekao da se na graničnom prelazu G31 u Brnjaku nalaze carinici. Carinika nema ni na G31, ni na G1 u Jarinju"**, piše "Koha". **"Na graničnim prelazima Jarinje i Brnjak nema carinskog osoblja jer je zonu u kojoj se ta dva prelaza nalaze Kfor proglasio za delimičnu vojnu zonu"**, rekao je visoki zvaničnik Kfora. On je dodao da na tim prelazima nema protoka robe, te da tako nema potrebe ni za carinicima. Jasno je da bi dolazak kosovskih carinika izazvao uzbunu lokalnog srpskog stanovništva i da je KFOR zahtev premijera Kosova odbio vodeći računa da ne naruši postignut mir i bezbednost svog osoblja.

Tako je Tači mogao već na prvom primeru da nauči da će KFOR sprovoditi ovaj Sporazum onako kako ga sam bude tumačio i u skladu sa sopstvenim interesima.

Deo Srba sa severa Kosova koji je protiv ovog Sporazuma navodi da je **"neprecizan"** i **"da se ne zna koja će roba iz Srbije moći da ulazi na sever Kosova"**. Tačno je da na spornim graničnim prelazima neće biti kosovskih carinika, niti obeležja države Kosovo koju Srbi sa Kosova ne priznaju, ali je prihvatajući ovaj sporazum Srbija pristala da na neki način poštuje odluku vlade Kosova o zabrani uvoza srpske robe za komercijalne potrebe.

Srpskoj strani ostaje da se nada da će KFOR dovoljno široko tumačiti odredbu o humanitarnoj pomoći do 3,5 tone tako da će svoje stanovništvo na severu snabdevati kroz humanitarnu pomoć ili robu za potrebe srpske crkve. Međutim, to ne može da bude trajno rešenje.

Sporazum je tako napravljen da je su obe strane i Beograd i Priština motivisane da postignu nekakav dogovor oko pečata kosovske carine kako bi se ova situacija prevazišla. Jer ako se Kosovo i Srbija dogovore tada će uvoz srpske robe na Kosovo kao i uvoz kosovske robe u Srbiji biti samo pitanje formalnosti.

I Srbija i Kosovo (doduše preko misije Ujedinjenih nacija – UNMIK) su članice sporazuma CEFTA kojim se reguliše slobodna trgovina. Da EU pokušava da pronade rešenje potvrđuje i pisanje prištinskog lista Koha Ditore posle posete posrednika Evropske unije (EU) **Roberta Kuperu** Prištini. Pozivajući se na neimenovani izvor iz Vlade u Prištini, list navodi da postoji međunarodni pritisak da se o carinskim pečatima ne razgovara u Briselu, što zahteva i Beograd. Prema izvoru "Koha Ditore", to pitanje je pokrenuto na sastanku predstavnika Tačijeve Vlade sa posrednikom Evropske unije Robertom Kuperom. **"Bilo je različitih ideja, a jedna je bilo da se carinski pečati rešavaju kao multilateralno pitanje u okviru sekretarijata CEFTA. Kuperu je dat 'lak negativan odgovor', jer kosovska strana želi da se carinski pečati rešavaju samo u bilateralnom kontekstu"**, tvrdi izvor "Koha Ditore". Paradoksalno zvuči ali u zajedničkom interesu i Srbije i Kosova je da se problem protoka robe reši brzo. I Beograd i Priština trpe štetu zbog šverca robe koji se odvija neometano bez obzira na krizu i sporazum. Ovaj šverc koji zajedno organizuju kriminalni krugovi koje čine i Srbi i Albanci može da se zaustavi samo kada protok robe bude slobodan, odnosno kada se bude odvijao samo preko zvaničnih graničnih prelaza. Za razliku od Kosova, Srbija ima još jedan razlog za žurbu.

Procenjuje se da srpska privreda gubi preko milion evra dnevno zbog nemogućnosti da direktno izvozi robu na Kosovo. "Izvoz" Srbije na Kosovo vredi 7 odsto ukupnog izvoza Srbije i nije zanemarljiv za zemlju koja je pogođena ekonomskom krizom. Dakle postoje svi preduslovi da se Beograd i Priština postignu dogovor u vezi sa carinskim pečatima na pregovorima u Briselu koji su zakazani za 5. septembar.

Ako se Beograd i Priština dogovore ostaje pitanje da li će takav dogovor prihvatiti Srbi sa severa Kosova. Njih je kosovski premijer Tači svojom nesmotrenom policijskom akcijom promovisao kao važan faktor na Kosovu. Sever Kosova čine četiri opštine u kojima živi oko sto hiljada Srba. U ovim opštinama funkcioniše lokalna vlast koja je izabrana na lokalnim izborima koji su održani u Srbiji. Izbore za organe vlasti Kosova kako lokalne, tako i centralne Srbi sa severa Kosova bojkotuju. Za razumevanje situacije veoma je važno znati da su na lokalnim izborima u četiri opštine na severu Kosova pobedile uglavnom desničarske i nacionalne srpske stranke – Demokratska stranka Srbije (DSS) bivšeg predsednika i premijera **Vojislava Koštunice** i ultranacionalistička Srpska radikalna stranka

(SRS) haškog optuženika **Vojislava Šešelja**. DSS koja je stranka desnog centra koja insistira da zemlja dok EU ne prihvati da je Kosovo deo Srbije prekine pregovore o pristupanju dok je SRS izričito protiv evropskih integracija Srbije. Ove stranke su opozicija u Srbiji. Srbi sa severa Kosova su se samoorganizovali još 1999. godine posle odlaska vojnih i policijskih snaga Srbije sa Kosova i ulaska NATO trupa. Oni ne priznaju kosovske institucije, koriste srpsku valutu, imaju srpska dokumenta, učestvuju na izborima koje organizuje Srbija i imaju svoje predstavnike u srpskom parlamentu u Beogradu, a zaposlene u školstvu, zdravstvu i drugim javnim službama plaća Srbija. Srbija je posle 1999. godine kako bi zadržala svoj narod da živi na Kosovu donela odluku o plaćanju duplih plata svima koji primaju platu iz budžeta Srbije. Preduzeća registrovana na severu Kosova su oslobođena PDV (porez na dodatu vrednost) za poslove koje obavljaju u Srbiji. Dakle, srpsko stanovništvo na severu Kosova uživa sve pogodnosti koje imaju građani koji žive u Srbiji, a još je dodatno stimulisano da živi na Kosovu. Pored toga, Srbija ulaže godišnje na Kosovo odnosno tamo gde žive Srbi oko 500 miliona evra. Srbi sa Kosova su podeljeni u tri grupe. Oko sto hiljada Srba živi na severu Kosova koji je naslonjen na Srbiju, približno toliko Srba živi u enklavama u drugim delovima Kosova u okruženju albanskog

stanovništva, dok oko dve stotine hiljada Srba koji su napustili Kosovo živi u Srbiji.

Srbi sa Kosova, posebno oni koji žive na severu, su veoma snažan faktor u srpskoj politici. Njihov značaj je posebno bio izražen u periodu od 2000 – 2008. godine dok je funkcije predsednika i premijera obavljao lider DSS-a Vojislav Koštunica. Posle izbora 2008. godine u Srbiji na kojima je pobedila koalicija okupljena oko Demokratske stranke (DS) sadašnjeg predsednika **Borisa Tadića** prvi put se desilo da politički predstavnici Srba sa severa Kosova nemaju snažno političko uporište u vlasti. Naravno, ni predsedniku Tadiću, ni Vladi nije padalo napamet da ukida bilo kakve privilegije koje imaju Srbi sa Kosova, ali njihove vođe sa severa nisu više imale politički uticaj u Beogradu kao ranije. Tadićeva vlada je pokušala da uspostavi tešnju saradnju sa liderima Srba iz drugih delova Kosova pa je čak jedna izborna lista za koju se smatralo da je bliska Beogradu učestvovala na izborima za Skupštinu Kosova. Međutim, Vlada u Beogradu nije bila dosledna u svojoj nameri a čini se da nije imala snage da donese neke odluke u vezi sa odnosima sa Srbima na Kosovu u strahu da ne bude optužena od opozicije za izdaju Kosova. S druge strane, činjenica je da najveći deo Srba na Kosovu podržava stav lidera sa severa da ne treba učestvovati na izborima koje organizuju kosovske institucije.

U međuvremenu se pojavila i srpska stranka na Kosovu koja učestvuje na izborima za kosovske institucije i koja drži značajne funkcije u Vladi Kosova. Ta srpska stranka ima veoma malu podršku među Srbima, ali je kao deo Vlade Kosova veoma značajna. Tako se desilo da Vlada u Beogradu nema dobar kontakt sa liderima Srba sa severa koje podržava većina srpskog stanovništva na Kosovu, da ima kontakt sa liderima Srba iz drugih krajeva Kosova koji nemaju realno veliki uticaj u srpskom stanovništvu a da nema nikakav kontakt sa Srbima koji su deo kosovske Vlade. Istovremeno, Beograd se nalazi pod pritiskom međunarodne zajednice da pregovara sa kosovskim institucijama, odnosno da pregovara u ime svojih građana sa kojima nema baš dobar odnos. Sve to pokazuje da Beograd proteklih godina nije imao jasnu strategiju šta želi na Kosovu.

Čini se da je Tači slanjem policije na sever Kosova pomogao Beogradu da ponovo uspostavi kontakt sa liderima Srba sa severa. Pored toga, kosovski premijer je najradikalnije od svih Srba na Kosovu, lidere sa severa, svojom nepromišljenom akcijom promovisao u lidere celokupnog srpskog naroda na Kosovu! Pokušajem da na silu uspostavi vlast na severu doveo je svoje partnere – Srbe koji su deo njegove vlade u nemoguću poziciju, a umerene lidere Srba koji su bili za nekakav dogovor sa kosovskim Albancima u situaciju da nemaju uticaj među srpskim stanovništvom. Kosovski premijer je

tako u želji da popravi svoj poljuljani rejting naneo neprocenjivu štetu procesu pomirenja Srba i Albanaca na Kosovu. Za svoje buduće sagovornike umesto umerenih Srba izabrao je radikalne Srbe isto kao što je se svojim potezom udvarao radikalnim albanskim biračima umesto da komunicira sa umerenim građanima. Takvim ponašanjem je napravio problem i Beogradu koji je bio prinuđen da uvaži lidere sa severa koje je ignorisao tri godine. Ipak, paradoksalno, na neki način je pomogao Beogradu. Pre ili kasnije, Beograd bi morao da Srbima sa Kosova objasni šta se dogovorio sa Prištinom. To se posebno odnosi na sever Kosova koji najmanje želi dogovore sa Albancima jer nema potrebe za tim pošto žive kao deo Srbije. Sada, kada su Srbi sa severa Kosova shvatili da je za malo izbegnut novi rat i kada su predstavnici Beograda čitavu krizu proveli sa njima na terenu – šanse da poslušaju Beograd i prihvate sutra neki eventualni dogovor sa Prištinom su mnogo veće.

Ipak, jasno je da će svaki budući dogovor između Beograda i Prištine morati da bude “verifikovan” na severu Kosova. To se videlo po tome da Beograd nije uspeo da obezbedi da Srbi sa severa Kosova prihvate Sporazum sve dok njihove lidere nije primio predsednik Srbije **Boris Tadić**.

Na sastanku kod predsednika koji je trajao tri sata kosovski Srbi preneli su predsedniku države da insistiraju na **“striktnom poštovanju Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti UN”**. Predsednik Srbije Boris Tadić poručio je srpskim liderima sa severa Kosova da su u pokrajini najneophodniji mir i jedinstvo. U saopštenju Pres službe predsednika Republike navedeno je da je **“tokom razgovora naglašena važnost podrške građana sa severa Kosova svojoj državi i podrška Srbije svojim građanima”**. **“Dogovoreno je da svi zajedno sačuvamo mir, jedinstvo i stabilnost na tom delu Kosova i Metohije, da nastavimo saradnju sa predstavnicima međunarodne zajednice i da u svim tim kontaktima od predstavnika međunarodne zajednice zahtevamo da striktno poštuju rezoluciju 1244”**, rekao je načelnik Kosovsko-mitrovačkog okruga (okruzi su srpske upravne jedinice) **Radenko Nedeljković**. Zanimljivo je da je predsednik Srbije izbegao da se pred novinarima pojavi zajedno sa srpskim liderima. Ipak, pristajanjem da primi lidere sa severa Kosova – srpski predsednik im je dao legitimet. Takođe je veoma značajno da lideri Srba nisu na sastanku sa predsednikom Srbije pristali da sprovedu Sporazum KFOR-a sa Beogradom i Prištinom već su odluku o tome prepustili zajedničkoj sednici odbornika sve četiri skupštine opštine sa severa Kosova.

Na zajedničkoj sednici odbornika sve četiri skupštine opštine sa severa Kosova koja je održana posle sastanka sa predsednikom Srbije odluka o uklanjanju barikada nije doneta. Naime, zbog nedolaska odbornika iz jedne opštine – odluka je odložena i prepuštena kriznim štabovima po opštinama. Tako su sve barikade na severu Kosova uklonjene osim jedne čije se uklanjanje očekuje narednih dana. KFOR ovo **“kršenje”** Sporazuma (prvom tačkom je predviđeno uklanjanje svih barikada) toleriše, jer kao što smo već zaključili njima je važan samo mir i bezbednost njihovog osoblja.

Ipak, pada u oči činjenica da su Srbi sa severa zajedničkom sednicom svih odbornika promovisali jedno novo telo koje je začetak regionalne skupštine. Ova skupština je već danas posredno priznata od Srbije i KFOR-a. To znači da će jednog dana moći da donosi odluke u ime Srba sa severa Kosova, da bira regionalnu vladu... Ova **“skupština”** je začetak regionalne autonomije.

Očigledno je da su vlade u Beogradu i Prištini pred nastavak pregovora u Briselu početkom septembra pod pritiskom svojih građana.

Vlada u Prištini se nalazi pod pritiskom sopstvenog mnjenja i opozicije jer je, između ostalog, svojim radikalnim potezom probudila nerealna očekivanja kod svojih građana. Vlada u Beogradu se nalazi pod pritiskom Srba sa severa Kosova koji saraduju sa njom, ali uslovno ostavljajući mogućnost da jednog dana zauzmu samostalan stav o eventualnom dogovoru sa Prištinom. To znači da će pregovarači Beograda i Prištine lakše postići dogovor nego što će se taj dogovor sprovesti na terenu. Biće potrebno mnogo umešnosti, strpljenja, kompromisa i truda da se postignu sporazumi koji će voditi ka rešenju problema koji postoje između Beograda i Prištine, kao i da ti dogovori budu prihvaćeni od strane građana. Očekuje nas vruća i zanimljiva jesen na Balkanu.